

Лекція 8

Тема лекції: «Організація, строки проведення контрольних обстежень»

План лекції

1. Поняття про «карантинний шкідливий організм», ознаки карантинного організму.
2. Перелік регульованих шкідливих організмів: структура, порядок створення.
3. Шляхи переміщення розповсюдження карантинних шкідливих організмів.
4. Методи обстежень підкарантинних матеріалів та строки їх проведення.
5. Правила оформлення зразків та надсилання їх на лабораторну експертизу.

Література

Мовчан О. М., Устінов І. Д. Карантинні шкідливі організми. Київ : Світ, 2000. 197 с.

Вигера С. М., Ключевич М. М., Ковальчук Р. Л. Холізм наук і освіти про здоров'я природи, якість харчових ресурсів, технології та їжу. Наукові аспекти збереження та відновлення природних ресурсів в умовах сучасного розвитку суспільства : Наукова монографія. Рига, Латвія : “Baltija Publishing”, 2024. С. 561–572.

Ключевич М. М., Вигера С. М., Ковальчук Р. Л. Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку органічного виробництва фітопродукції в Україні. *Moderní aspekty vědy: XLIX. Díl mezinárodní kolektivní monografie / Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o.. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2024. P.147– 156.*

Вигера С. М., Ключевич М. М., Ковальчук Р. Л. Обґрунтування новітньої методології забезпечення здоров'я фітоценозів. *Moderní aspekty vědy: XLVII. Díl mezinárodní kolektivní monografie / Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o.. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2024. P. 166–175.*

Курс лекцій з навчальної дисципліни «Зовнішній і внутрішній карантин» для студентів ОС «Магістр» спеціальності 202 «Захист і карантин рослин» галузі знань 20 «Аграрні науки та продовольство» / [Гурманчук О. В., Плотницька Н. М., Невмержицька О. М.]. Житомир, ПНУ. 2022. 93 с.

Барановський М.М., Устінов І.Д., Мовчан О.О. Рекомендації з ідентифікації та захисту рослин від адвентивних видів трипсів в умовах закритого ґрунту України. Біла Церква, 2000. 37с.

Станкевич С. В., Леженіна І. П., Мешкова В. Л. Лісова ентомологія: назви основних шкідників лісових насаджень. Вид. 2-ге, перероб. і доп.. Житомир: Видавництво «Рута», 2023. 136.

Зміст лекції

1. Поняття про «карантинний шкідливий організм», ознаки карантинного організму.

Карантинний шкідливий організм – будь-який шкідник, збудник хвороби або бур'ян, який відсутній або обмежено поширений на території України, але який може завдати значної шкоди рослинам і рослинній продукції. Таке визначення вперше схвалили в 1958 р. на IX Міжнародній конференції з карантину та захисту рослин.

Карантинним вважають організми, що відповідає умовам:

- відсутній в межах країни або зустрічається лише на частині території і його поширенню можна запобігти;
- може бути занесений або проникнути самостійно ззовні і розповсюдитися всередині країни;
- здатний завдати значних пошкоджень рослинам або рослинній продукції в районах, де раніше не зустрічався;
- вимагає особливих засобів у боротьбі з ним: догляду рослинної продукції в прикордонних пунктах, обстеження прикордонних районів, заборони або обмеження ввезення чи транзиту продукції, з якою можуть завозитися карантинні шкідники, хвороби рослин та бур'яни, а також заходів, що стримують їх розповсюдження всередині країни.

Шкідливість більшості карантинних організмів зумовлюється:

- високою репродуктивною здатністю;
- великою кількістю поколінь (до 4 і більше);
- широким спектром пошкоджуваних видів рослин (100-250 видів);
- високою екологічною пластичністю виду: здатністю переносити коливання температури та вологості.

2. Перелік регульованих шкідливих організмів: структура, порядок створення.

Перелік карантинних організмів - офіційний державний документ, яким визначається карантинний статус шкідників, хвороб рослин та бур'янів, що підпадають під карантинні обмеження. Структурною одиницею цього документу є шкідливий організм.

Розробляючи Перелік, слід враховувати всі ознаки "карантинності виду", яким повинен відповідати цей об'єкт.

Карантинний шкідливий організм - будь-який шкідник, збудник хвороби або бур'ян, який відсутній або обмежено поширений на території України, але який може завдати значної шкоди рослинам і рослинній продукції. Таке визначення вперше схвалили в 1958 р. на IX Міжнародній конференції з карантину та захисту рослин.

Отже, **карантинними вважають організми**, що відповідають умовам:

- відсутні в межах країни або зустрічається лише на частині території їх поширенню можна запобігти;
- можуть бути занесені або проникнути самотійно ззовні і розповсюдитися всередині країни;
- здатні завдати значних пошкоджень рослинам або рослинній продукції в районах, де раніше не зустрічалися;
- вимагають особливих засобів у боротьбі з ними: догляду рослинної продукції в прикордонних пунктах, обстеження прикордонних районів, заборони або обмеження ввезення чи транзиту продукції, з якою можуть завозитися карантинні шкідники, хвороби рослин та бур'яни, а також заходів, що стримують їх розповсюдження всередині країни.

У 1970 р. Європейська і Середземноморська організація із захисту рослин (**ЄОЗР**) дещо уточнила ці критерії стосовно до країн-членів ЄОЗР. Шкідливі організми заносять до Переліку у випадку, якщо:

- відомо, що вони можуть завдавати значної шкоди рослинам, які мають господарське значення в декількох чи у всіх країнах-членах **ЄОЗР**;
- природнім шляхом в цих країнах розповсюджуватися не можуть;
- в ході імпортно-експорних торгових операцій або у разі обміну з науковою метою виникає реальна можливість їх занесення;
- вони можуть укорінитися або розмножитися у відкритому ґрунті в декількох чи у всіх країнах-членах ЄОЗР.

До ввезення повністю заборонили картоплю та інші бульбо-та коренеплоди, незалежно від країн-експортерів, внаслідок можливого занесення з продукцією збудника раку картоплі, колорадського жука, картопляної молі та картопляної нематоди. Заборона стосувалася також цитрусового посадкового матеріалу із країн, заражених раком цитрусових. Забороненими до ввезення стали насіння бавовнику та інші мальвові із-за загрози проникнення гусениць рожевого черв'яка (бавовникової молі). Винятки робили лише для матеріалу, що завозився з науково-дослідною метою за погодженням в кожному окремому випадку з **карантинною** службою.

Другу групу склали шкідники і хвороби, відсутні або обмежено

розповсюджені в країні. В цьому випадку заборона стосувалася тих партій імпортного вантажу, в яких виявлено зараження в ході **карантинної експертизи**. Такі вантажі підлягали знезараженню, а при відсутності можливості ефективної обробки - поверненню відправнику чи знищенню.

До третьої групи - шкідники і хвороби рослин, проти яких застосовували знезаражування та регулювання пунктів використання вантажів, а також проведення спеціальних заходів - висаджування посадкового і посівного матеріалу у **карантинних** оранжереях і розсадниках.

Зміни у документі відбувалися у 1937 р. внаслідок створення Переліку об'єктів внутрішнього **карантину**, які вимагали спеціальних заходів з їх локалізації та ліквідації.

Перелік 1940 р. нараховував 101 вид шкідників, 45 видів грибкових та бактеріальних захворювань, 4 види нематод та 27 видів бур'янів. До нього не були занесені шкідники, вогнища яких були ліквідовані: середземноморська плодова муха (у 1938 р. в Одесі), картопляна міль (у м. Поті в 1939 р.), збудник чорної яванської гнилі (у 1939 р. на Північному Кавказі).

Однак у Перелік 1942 р. занесли багато нових видів, у відношенні яких проводили фітосанітарні заходи: червчик Комстока, бавовникова міль, рак картоплі та ін. шкідники і хвороби, біологічні особливості яких дозволяли стримувати їх розповсюдження.

В 1958 р. при підготовці Переліку були враховані пропозиції IX Міжнародної конференції з **карантину** рослин про **карантинний** об'єкт. Одним із положень встановлювалося, що якщо об'єкт не відповідає одній із чотирьох вище зазначених умов, то він не вважається **карантинним**. Прийняття такого принципу у визначенні **карантинних** організмів стало першим кроком на шляху до уніфікації **карантинних** правил та обмежень, що важливо для полегшення умов експорту та розвитку міжнародної торгівлі.

В наступні роки **карантинні** Переліки затверджувалися у 1962, 1967, 1980, 1987 рр.

У 1971 р. робочою групою ЄОЗР з фітосанітарного законодавства розроблені списки і прийняте рішення встановити списки шкідливих організмів **карантинного** значення:

- **Список A1** - відсутніх на території країн Європи. Завезення їх в регіон має бути повністю виключене, навіть у ті країни, в яких неможлива їх акліматизація із-за несприятливих кліматичних умов, внаслідок ризику для рослин, які вирощуються у закритому ґрунті. Всі країни повинні погодитися включати ці види до національних переліків.

- **Список A2** - види, які зустрічаються у одній або декількох країнах Європи з метою попередження їх розповсюдження.

Країнам запропонували вибрати зі Списку такі шкочочинні види, які для них можуть бути **карантинними** за біоекологічними особливостями та економічним значенням.

Формування **Переліку карантинних організмів** вимагає наявності обширної інформації про потенційно-небезпечних шкідників, хвороби рослин та бур'яни. Вона збирається шляхом вивчення та аналізу фітосанітарного ризику адвентивних організмів, виявлених в імпортьній продукції, літературних даних, міжнародних угод у галузі **карантину** та захисту рослин.

Дані мають базуватися на:

- вивченні шкочочинності організмів на певних культурах або в продуктах запасу;

- ступені їх прояву та розповсюдження;

- способах та шляхах занесення чи проникнення в нові географічні райони;

- біоекологічних особливостях та можливостях акліматизації в нових ареалах;

- методах виявлення, локалізації та ліквідації первинних вогнищ.

З точки зору **карантину** найбільшу небезпеку являє насіннєвий і посадковий матеріал, саджанці, живці, цибулини, бульби, кореневища, продовольча і фуражна продукція та пов'язана з ними велика група шкідників запасу.

При складанні Переліку та визначенні потенційної небезпеки карантинних об'єктів основне значення має спектр сільськогосподарських культур, що вирощуються в певній географічній зоні. Рослинисть кожної країни визначається, здебільшого, її кліматичними особливостями.

Зміни, які нині відбуваються у нашій країні: випробування нових сортів, гібридів, культур; меліорація та зрошення земель, впровадження нових технологій, розширення площ закритого ґрунту та інтродукція екзотичних рослин, розширення торгових зв'язків і міжнародного наукового обміну вимагають періодичного перегляду **Переліків карантинних організмів**.

3. Шляхи переміщення розповсюдження карантинних шкідливих організмів.

Шляхи розповсюдження шкідливих організмів різноманітні. Вони можуть бути активними й пасивними. Так, активні міграції комах (перельоти, переповзання) сприяють розселенню карантинних видів, насіння бур'янів переноситься на шерсті тварин чи пір'ї птахів. Пасивні міграції пов'язані переважно з переміщенням товару, абіотичними чинниками (повітряні та водні течії) та з діяльністю людини (явище антропохорії).

Антропохорне поширення шкідливих організмів протягом тисячоліть відбувалося паралельно з розселенням людини. Різкий стрибок у цьому

процесі пов'язаний з епохою великих географічних відкриттів: нових континентів (Америки), морського шляху до Індії та широкою колонізаторською діяльністю європейських народів у XVI-XVIII ст., — що супроводжувалися масовим перевезенням сільськогосподарської продукції, посадкового та насінневого матеріалу з Європи в колонії та із колоній в Європу. Ці перевезення сприяли розповсюдженню багатьох шкідливих організмів.

Один із шляхів формування шкідливої флори і фауни інтродукованих рослин — завезення шкідників, збудників хвороб рослин чи насіння бур'янів із посадковим чи насіннєвим матеріалом з природних та культурних екосистем різних регіонів.

Англійський зоолог Чарльз С. Елтон зазначав: “Одна із головних причин розселення та акліматизації видів полягає в тому, що людина поширювала по всьому світу рослини, особливо ті, які вона свідомо ввозила для розвитку сільського й лісового господарства чи створення фітодизайну. І як торговці ідуть за завойовниками, так і тварини — слідом за рослинами”. Небезпеці перенесення шкідливих організмів рослин у процесі господарської діяльності людини тривалий час не надавали значення. Лише на початку XVIII ст. звернули увагу на те, що разом з корисними рослинами ввозяться небезпечні види бур'янів, збудники хвороб та небезпечні шкідники, які в нових умовах завдають значних збитків сільському господарству. Перша загроза виникла в зв'язку з проникненням на територію Європи виноградної філоксери та зі стрімким розселенням колорадського жука Північною Америкою аж до Атлантичного узбережжя.

За технічного прогресу небезпека поширення будь-яких карантинних організмів посилилася. Розширення торговельних та наукових зв'язків, зростаючий потік іноземних туристів збільшили кількість випадків завезення разом із культурними рослинами економічно небезпечних видів шкідників, збудників хвороб та бур'янів у багато країн світу.

Відповідно до Міжнародної конвенції із захисту рослин та нормативних документів Європейської організації карантину й захисту рослин, карантинний шкідливий організм має одночасно відповідати таким вимогам:

- бути обмежено поширеним або й зовсім не бути на території країни;
- можливе його занесення із продукцією, що ввозиться в країну з вантажами та на транспортних засобах;
- бути здатним акліматизуватися на території країни;
- завдавати істотної шкоди культурним рослинам;
- регулюватися карантинними фітосанітарними заходами.

Це ж саме стосується й адвентивних (тих, яких раніше не було) бур'янів. Карантинні бур'яни поширюються разом із насінням культурних рослин та іншими способами. Цьому сприяють переміщення великих обсягів посадкового матеріалу, продовольчого та фуражного зерна всередині країни та через кордон.

4. Методи обстежень підкарантинних матеріалів та строки їх проведення. Правила оформлення зразків та надсилання їх на лабораторну експертизу.

Інспектування включає проведення карантинного огляду підкарантинних матеріалів і об'єктів з відбором зразків для фітосанітарної експертизи з метою визначення відповідності підкарантинних матеріалів і об'єктів діючим фітосанітарним вимогам України та країни-імпортера.

Ввезення в Україну підкарантинних матеріалів проводиться за наявності фітосанітарного сертифіката, що видається державними органами з карантину і захисту рослин країни-експортера, та карантинного дозволу, що видається Головною державною інспекцією з карантину рослин України.

Рослини і рослинні продукти, які ввозяться в Україну, у разі виявлення в них карантинних та інших шкідливих організмів підлягають знезараженню, поверненню, технічній переробці або знищенню під контролем державного інспектора з карантину рослин. Насіння і садивний матеріал, які ввозяться в Україну, підлягають висіванню або висаджуванню у визначених в карантинному дозволі господарствах чи у спеціальних розсадниках та оранжереях для виявлення прихованого зараження рослинного матеріалу і його оздоровлення під контролем державного інспектора з карантину рослин.

Умови ввезення⁷ та використання насіння і садивного матеріалу визначаються в карантинному дозволі. Переміщення насіння і садивного матеріалу з одного регіону в інший здійснюється за погодженням з Головною державною інспекцією з карантину рослин України.

Фітосанітарний контроль підкарантинних матеріалів і об'єктів у пунктах пропуску через державний кордон здійснюється державним інспектором з карантину рослин, а їх подальше використання дозволяється лише після отримання результатів огляду та фітосанітарної експертизи, про що робиться відмітка у товаросупровідних (товаротранспортних) документах.

У разі виявлення у митницях призначення або на підприємствах, в установах та організаціях під час вторинного огляду карантинних

організмів підкарантинні матеріали і об'єкти підлягають обов'язковому знезараженню або знищенню.

Поняття «фітосанітарний захід», «належний рівень фітосанітарного захисту»

Санітарний або фітосанітарний захід – це будь-який захід, що проводиться з метою:

- захисту життя або здоров'я тварин чи рослин від ризиків, що виникають внаслідок проникнення, укорінення чи поширення шкідливих організмів, хвороб, організмів, які є носіями хвороб, а також хвороботворних організмів;
- захисту життя або здоров'я людей та/або тварин від ризиків, що виникають від добавок, забруднюючих речовин, токсинів або хвороботворних організмів, які містяться у харчових продуктах або кормах;
- захисту життя або здоров'я людини від ризиків, що виникають внаслідок хвороб, які переносяться тваринами, рослинами або продукцією, що виробляється з них, або внаслідок проникнення, укорінення чи поширення шкідливих організмів;
- уникнення або обмеження іншої шкоди, що заподіюється внаслідок проникнення, укорінення чи поширення шкідливих організмів.

Санітарні або фітосанітарні заходи, зокрема, включають усі нормативно-правові акти, які стосуються питань забезпечення безпечності харчових продуктів, здоров'я тварин і карантину рослин; виробничі процеси та способи виробництва; процедури випробувань, інспекції та ухвалення; карантинні режими, включаючи відповідні вимоги щодо перевезення тварин чи рослин або щодо матеріалів, необхідних для їх виживання під час перевезення; положення щодо відповідних статистичних методів, процедур відбору зразків та методів аналізу ризику; вимоги щодо пакування та маркування, які безпосередньо стосуються безпечності харчових продуктів.

Фітосанітарні заходи розробляються та/або переглядаються Головною державною інспекцією з карантину рослин України і приймаються відповідними органами державної влади згідно з їх повноваженнями. Розробка та перегляд фітосанітарних заходів проводиться на підставі: наукових принципів, відповідних процесів та методів виробництва; відповідності методам інспектування, відбору зразків та проведення фітосанітарної експертизи; рівня поширеності регульованих шкідливих організмів, наявності зон, у яких відсутні регульовані шкідливі організми, або зон з незначною їх кількістю; екологічних умов та умов навколишнього природного середовища; методів обробки; міжнародних стандартів у сфері карантину та захисту

рослин; результатів аналізу ризику, проведеного за методикою, розробленою міжнародними організаціями; інформації, отриманої від міжнародних організацій, що використовується заінтересованими партнерами.

Під час розроблення та здійснення фітосанітарних заходів щодо імпортованих об'єктів регулювання необхідно враховувати статус регульованих шкідливих організмів в Україні порівнюючи із статусом регульованих шкідливих організмів у країні походження. Забороняється довільна або необгрунтована дискримінація заінтересованих партнерів, що імпортують до України об'єкти регулювання з країн, у яких статус регульованого шкідливого організму такий, як в Україні. Фітосанітарні заходи, які здійснюються в іншій країні, вважаються еквівалентними тим, що застосовуються в Україні, якщо така країна об'єктивно доведе, що ці заходи відповідають рівню захисту рослин або перевищують його порівняно з тими, що здійснюються в Україні.

Фітосанітарні заходи, включаючи фітосанітарні правила, підлягають перегляду та оновленню в міру надходження нової науково обгрунтованої інформації або важливих (істотних) коментарів від заінтересованих партнерів. Вони переглядаються не пізніше ніж протягом шести місяців після їх прийняття або останнього перегляду. Усі фітосанітарні заходи, прийняті за надзвичайних обставин, переглядаються та оновлюються не пізніше 6 місяців від дати їх прийняття або останнього перегляду, з метою забезпечення того, щоб такі заходи досягали, але не перевищували належний рівень фітосанітарного захисту. Результати аналізу ризику об'єктів регулювання, під яким необхідно розуміти процес оцінки біологічних, екологічних та економічних даних з метою визначення необхідності здійснення контролю за регульованими шкідливими організмами та необхідних фітосанітарних заходів, оформляються письмово і повинні містити таку інформацію: мета проведення аналізу; факти виявлення регульованих шкідливих організмів та шляхи їх проникнення (носії, тип передачі), укорінення та поширення; джерела інформації; висновки щодо оцінки фітосанітарного ризику, включаючи вірогідність заподіяння шкоди рослинам та наслідки, що можуть бути цим викликані; варіанти управління ризиком та причини, за якими відхиляються альтернативні варіанти.

Результати аналізу ризику в письмовій та електронній формі повинні бути доступні для всіх заінтересованих осіб - як українських, так і іноземних. Проведення аналізу ризику здійснюється Головною державною інспекцією з карантину рослин України. Управління ризиком полягає у зменшенні ризику для життя та здоров'я рослин відповідно до належного рівня фітосанітарного захисту, який встановлений в Україні. При розгляді альтернативних варіантів

зменшення ризику занесення карантинних організмів визначені фітосанітарні заходи не повинні обмежувати торгівлю більше, ніж необхідно для досягнення належного рівня фітосанітарного захисту, враховуючи технічну та економічну доцільність запропонованих альтернативних заходів.

Для повідомлення про здійснення фітосанітарних заходів Головна державна інспекція з карантину рослин України: у триденний строк після завершення розроблення фітосанітарних заходів розміщує у періодичних виданнях відповідне повідомлення; інформує про фітосанітарні заходи Центр обробки запитів країн - членів Світової організації торгівлі і Світової організації торгівлі (далі - Центр обробки запитів), який доводить їх до країн - членів цієї організації з метою зменшення впливу на експортні можливості заінтересованих партнерів. Повідомлення публікується не пізніше ніж за 60 днів до здійснення фітосанітарного заходу.

Повідомлення складається за формою та вимогами відповідних міжнародних організацій або міжнародних договорів. У повідомленні зазначаються об'єкти регулювання, яких стосується та/або на які вплине фітосанітарний захід, з коротким змістом та обґрунтуванням щодо здійсненого заходу. На письмовий запит осіб чи заінтересованих партнерів Головна державна інспекція з карантину рослин України надає інформацію щодо фітосанітарних заходів із зазначенням у разі потреби положень, що істотно відрізняються від міжнародних стандартів.

Головна державна інспекція з карантину рослин України розглядає письмові коментарі щодо надзвичайного фітосанітарного заходу, отримані від заінтересованих партнерів та осіб, і за їх письмовим запитом обговорює такі коментарі і враховує їх та результати обговорень при розгляді питання про внесення змін до надзвичайного фітосанітарного заходу. У разі виникнення надзвичайних обставин та, як наслідок, здійснення фітосанітарного заходу повідомлення публікується в офіційних друкованих виданнях органів державної влади. Головна державна інспекція з карантину рослин України визначає вплив надзвичайного фітосанітарного заходу на експортні можливості заінтересованих партнерів.

Фітосанітарні заходи в триденний термін після їх прийняття публікуються в офіційних друкованих виданнях відповідних органів державної влади. Фітосанітарні заходи здійснюються не раніше ніж через 6 місяців після опублікування, за винятком надзвичайних фітосанітарних заходів. Головна державна інспекція з карантину рослин України під час здійснення фітосанітарних заходів враховує: обсяги, необхідні для досягнення їх мети; недопущення прихованого обмеження для міжнародної торгівлі; уникнення довільного їх встановлення або дискримінації міжнародної

торгівлі.

Головна державна інспекція з карантину рослин України забезпечує проведення перевірки, інспектування та ухвалення фітосанітарних заходів на підставі: відповідності вимогам міжнародних стандартів у сфері карантину та захисту рослин; контролю за їх виконанням; відбору зразків від об'єктів регулювання; звернення особи про проведення перевірки, інспектування та ухвалення; повідомлення особи про очікуваний час завершення цих процедур; попередньо отриманих результатів про фітосанітарний стан; науково обґрунтованої інформації, необхідної для проведення перевірки, інспектування та ухвалення; захисту комерційних інтересів заявника; оплати за проведення процедури перевірки, інспектування та ухвалення.

Проведення огляду, обстеження, аналізу, знезараження та інспектування (оформлення фітосанітарного та карантинного сертифікатів) об'єктів регулювання здійснюється відповідно до Порядку проведення огляду, обстеження, аналізу, фумігації (знезараження) та інспектування (оформлення фітосанітарного та карантинного сертифікатів) об'єктів регулювання у сфері карантину рослин, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 травня 2007 р. № 705. Об'єкти регулювання, що вивозяться за межі митної території України (у тому числі реекспортуються), вивозяться та/або ввозяться в карантинну зону, підлягають огляду державним інспектором з карантину рослин.

Огляд об'єктів регулювання передбачає проведення інспектування, під час якого здійснюється відбір зразків для проведення фітосанітарної експертизи. У разі складування, концентрації (нагромадження) та сортування у морських і річкових портах, на залізничних станціях, терміналах та в автопортах об'єктів регулювання проводиться їх огляд. З метою визначення фітосанітарного стану об'єктів регулювання державні інспектори з карантину рослин проводять систематичні обстеження земель сільськогосподарського призначення і земель лісового фонду, пунктів карантину рослин та прилеглої до них території (трикілометрової зони), місць обігу об'єктів регулювання. Обстеження проводиться державним інспектором з карантину рослин у період вегетації культурних рослин з такою періодичністю: кожного півріччя

- на місці виробництва або виробничій ділянці, на яких офіційно встановлено та підтримується статус вільних від регульованих шкідливих організмів;

- щороку у суб'єктів господарювання, які вирощують елітне насіння і садивний (посадковий) матеріал, на державних сортодослідних станціях, у плодородсадниках, інтродукційно-карантинних розсадниках і карантинних оранжереях ботанічних садів, а також на територіях, де запроваджено

карантинний режим;

- один раз на два роки - у суб'єктів господарювання, що здійснюють виробництво та переробку сільськогосподарської продукції, на землях осіб, де не виявлено карантинних організмів, та на прилеглих до них територіях.

З метою виявлення та ідентифікації шкідливих організмів карантинними лабораторіями Державної служби з карантину рослин проводиться фітосанітарна експертиза, яка включає: здійснення аналізу фітосанітарного стану об'єктів регулювання з метою виявлення шкідливих організмів; визначення видів виявлених шкідливих організмів; підготовку висновку про карантинне значення виявлених шкідливих організмів.

Насіння і садивний матеріал, які ввозяться в Україну, підлягають висіванню або висаджуванню у визначених у карантинному дозволі господарствах чи у спеціальних розсадниках та оранжереях для виявлення прихованого зараження рослинного матеріалу і здійснення під контролем державного інспектора з карантину рослин заходів щодо оздоровлення.

На підставі результатів фітосанітарної експертизи кожного зразка об'єкта регулювання і оцінки виявлених шкідливих організмів державний інспектор з карантину рослин визначає фітосанітарний стан партії об'єктів регулювання та приймає рішення про застосування фітосанітарних заходів.

Фінансування фітосанітарних заходів здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України, коштів осіб та інших не заборонених законами України джерел. Вичерпний перелік платних послуг Державної служби з карантину рослин України визначається виключно Законом України «Про карантин рослин» та включає в себе проведення огляду, обстеження, аналіз, знезараження, інспектування, обробку, організацію та здійснення контролю за роботами з фумігації (знезараження) об'єктів регулювання. Розміри платних послуг, які затверджує Кабінет Міністрів України, мають дорівнювати фактичним витратам на їх надання.

Суб'єктивна сторона: правопорушення може бути вчинене як з умислом, так і з необережності.

Суб'єктами правопорушення можуть бути як громадяни, так і посадові особи, до компетенції яких належить організація фітосанітарних заходів.

Порушення вимог щодо виконання фітосанітарних заходів – тягне за собою накладення штрафу на громадян від трьох до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб - від восьми до п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

2. Основні принципи фітосанітарних заходів.

Дані принципи пов'язані з правами та зобов'язаннями сторін МКЗР, що

договорю- ються. Вони повинні розглядатися спільно, у відповідності з повним текстом МКЗР, а не тлумачитись індивідуально. 1. Основні принципи

Суверенітет Згідно відповідних міжнародних угод договірні сторони мають суверенне право пропонувати та застосовувати фітосанітарні заходи для захисту здоров'я рослин на своїх територіях, а також визначати рівень захисту, який необхідний для оптимального здоров'я рослин.

Відносно фітосанітарних заходів МКЗР проголошує, що: «З метою уникнення інтродукції та/або поширення регульованих шкідливих орга- нізмів на своїй території договірні сторони мають суверене право регулювати ввезення Стандарт 1 6 рослин, продуктів рослинного походження та інших об'єктів регулювання згідно відпо- відних міжнародних угод і з цією метою можуть: (а) пропонувати та застосовувати фітосанітарні заходи при ввезенні рослин, продуктів рослинного походження та інших об'єктів регулювання, включаючи, напри- клад, догляд, заборону на імпорт або проведення обробки; (б) відмовляти у ввезенні або затримувати, або вимагати проведення обробки, знищення або вилучення з території договірних сторін рослин, продуктів рослинного походження та інших об'єктів регулювання або вантажів з ними, які не відповідають фітосанітарним заходам, які запроваджені та ухвалені відповідно до підпункту (а); (в) забороняти або обмежувати проникнення регульованих шкідливих організмів на їх територію; (г) забороняти або обмежувати ввезення на свою територію агентів біологічної боротьби та інших корисних організмів, які пропонуються та мають фітосанітарне значення для їх території» (Стаття VII.1) Здійснюючи ці повноваження та «маючи за мету звести до мінімуму втручання в міжнародну торгівлю...» (Стаття VII.2а) кожна договірна сторона зобов'язується діяти відповідно до положень Статті VII. 2а МКЗР. 1.2 Необхідність Договірні сторони можуть застосовувати фітосанітарні заходи лише в тих випад- ках, коли ці заходи потрібні для уникнення інтродукції та/або поширення карантинних шкідливих організмів або обмеження економічного впливу регульованих некарантинних шкідливих організмів. В зв'язку з цим, МКЗР проголошує, що «договірні сторони не бу- дуть, відповідно до їх фітосанітарних правил, застосовувати заходи вказані в (статті VII.11), ...крім випадків, коли ці заходи необхідні з фітосанітарної точки зору...» (Стаття VII.2а).

Стаття VI.1б проголошує, що «договірні сторони можуть потребувати засто- сування фітосанітарних заходів по відношенню до карантинних шкідливих організмів та регульованих некарантинних шкідливих організмів за умови, що ці заходи... обмежені необхідним для карантину та захисту рослин...». Стаття VI.2а говорить про те, що «до- говірні сторони не будуть

вимагати застосування фітосанітарних заходів відносно не-регульованих шкідливих організмів».

Фітосанітарні процедури базуються на міжнародних стандартах та Законах України в сфері карантину рослин, включаючи проведення огляду, обстеження, аналізу, інспектування та здійснення організації та контролю за знезараженням об'єктів регулювання, що проводиться ліцензіатами, які отримали ліцензію Міністерства аграрної політики України на проведення знезараження підкарантинних матеріалів та об'єктів, які переміщуються через державний кордон України та карантинні зони (далі – Ліцензіати) і визначають порядок та спосіб застосування фітосанітарних правил і включають у себе:

- визначення статусу шкідливого організму;
- застосування та встановлення статусу «захищена зона»; звітність по шкідливим організмам;
- організацію та контроль за проведенням обробки і знезараження (фумігації) об'єктів регулювання;
- порядок формування переліку регульованих шкідливих організмів; порядок здійснення державного нагляду в галузі карантину рослин; порядок оформлення фітосанітарних і карантинних сертифікатів; порядок проведення інспектування;
- порядок проведення огляду;
- порядок регулювання дерев'яних пакувальних матеріалів в міжнародній торгівлі;
- принципи карантину рослин при здійсненні міжнародної торгівлі; проведення аналізу;
- проведення обстеження;
- програми ліквідації шкідливих організмів;
- регульовані некарантинні шкідливі організми: концепція та застосування; системи сертифікації на експорт в галузі карантину рослин;
- фітосанітарний контроль об'єктів регулювання, які імпортуються, переміщуються транзитом або експортуються;
- фітосанітарні заходи;
- фітосанітарні процедури, які застосовуються до об'єктів регулювання при їх перевезенні в межах країни, переробці та реалізації;
- фітосанітарні терміни, що вживаються (глосарій); фітосанітарну сертифікацію.

3. Порядок застосування фітосанітарних регламентацій

Фітосанітарні процедури є обов'язковими для виконання органами

державної влади, юридичними та фізичними особами.

Державне управління у сфері, карантину рослин здійснюється Кабінетом Міністрів України, центральним органом виконавчої влади з питань аграрної політики та органами державної служби з карантину рослин України.

Органи державної служби з карантину рослин України у своїй роботі керуються:

Конституцією України;

Законом України "Про карантин рослин";

Положенням про Державну службу з карантину рослин України, затвердженим наказом Міністерства аграрної політики України від 11 грудня 2003 року N 439, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 29 грудня 2003 року за N 1244/8565;

Стандартами та документами, що розробляє Міжнародна конвенція карантину і захисту рослин Продовольчої та сільськогосподарської організації Організації Об'єднаних Націй (ФАО ООН) та керівними документами Європейська та Середземноморська Організація карантину і захисту рослин, членом якої є Україна згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 27 січня 1994 року N 38 "Про вступ України до Конвенції заснування Європейської і Середземноморської організації захисту рослин".

Питання для самоконтролю

1. Значення та порядок визначення ареалу карантинного організму.
2. Методи визначення вогнища карантинного організму.
3. Поняття та значення вогнища карантинного організму.
4. Поняття про захисну зону.
5. Методи визначення розмірів захисної зони.
6. Види заходів щодо обмеження розповсюдження карантинних організмів.
7. Підстави для запровадження особливого карантинного режиму.
8. Поняття та умови особливого карантинного режиму.
9. Умови зняття особливого карантинного режиму.
10. Види карантинних заходів.
11. Умови вибору карантинних заходів.
12. Порядок запровадження карантинних заходів.